

GS brief aan Provinciale Staten

Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
5 maart 2024

Ons kenmerk
PZH-2024-849284168
DOS-2023-0000337

Bijlagen
0

Aan Provinciale Staten

Onderwerp:

Updatebrief ZH-PLG

Geachte Statenleden,

Conform de toezegging in de Statencommissie Landelijk Gebied van 4 oktober 2023 bent u op 6 december 2023 in een technische sessie op de hoogte gebracht over de stand van zaken van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (hierna ZH-PLG) en de gebiedsprocessen. In navolging van deze technische sessie hebben een aantal partijen technische vragen gesteld die inmiddels zijn beantwoord. De antwoorden zijn via de griffie aan betreffende partijen gestuurd.

In deze update gaan wij achtereenvolgens in op de stand van zaken van:

- de inhoudelijke doorontwikkeling van het ZH-PLG, mede op basis van de adviezen van het Rijk;
- de voorbereiding van de aanvraag bij het Rijk voor het eerste low-regret projecten pakket ZH-PLG;
- participatie richting het Ontwerp ZH-PLG en in de gebiedsprocessen;

Inhoudelijke doorontwikkeling ZH-PLG

In het door uw Staten besproken Voorontwerp ZH-PLG is aangegeven hoe we de opgaven voor natuur, land- en tuinbouw, water, klimaat en stikstof in samenhang willen gaan realiseren.

De minister heeft in haar toetsadvies “tussentijds beeld van het Rijk op het Voorontwerp ZH-PLG” (<https://pzh.notubiz.nl/modules/1/Ingekomen%20stukken/888142>) aangegeven dat het een gedegen analyse geeft van de opgaven. De gebiedsvier en klimaatonderlegger maken daarbij indruk. Het Rijk herkent de overall lange termijn strategie en integrale, gebiedsgerichte benadering met meerjarige transitiepaden, maatregelen en het verwachte doelbereik. Het Rijk adviseert in het Ontwerp ZH-PLG meer aandacht te geven aan:

- de samenhang met ruimtelijke puzzel/ Novex groene hart;
- concretiseren van de doelen en de beleidstheorie die leidt tot een integrale strategie om tot doelbereik te komen;
- hoe de strategie zich verhoudt tot maatregelpakketten en inzet van (ruimtelijke-) instrumenten;
- het nemen van structurerende keuzes en de borging daarvan in beleid / (ruimtelijke) instrumenten (bv grondwaterpeil verhoging in veenweiden als onderdeel van de structurerende keus water en bodem sturend). De minister adviseert een duidelijke koers op te nemen, scherpe keuzes te maken waar dit op korte termijn zinvol is een tijdpad voor de implementatie op de langere termijn;
- een visie op het toekomstperspectief van de landbouw op te nemen in combinatie met een verdere uitwerking van de sociaaleconomische impact analyse;

- nadere onderbouwing van de kostenraming inclusief een integraal dekkingvoorstel waaruit duidelijk wordt welke onderdelen uit welke andere programma's en fondsen dan het transitiefonds worden gefinancierd;
- zorgvuldige participatie bij het tot stand komen van het ontwerp en de gebiedsprocessen;
- het gebiedsgericht vertalen van de opgaven en dit als kader mee te geven aan de gebieden.

Het College van Gedeputeerde Staten heeft in haar reactie op het toetsadvies (<https://pzh.notubiz.nl/modules/1/Ingekomen%20stukken/900287>) aangegeven dat het Rijk waardevolle bouwstenen heeft geleverd voor een verbeterslag. Dat wij daarmee aan het werk zijn voor zover dit binnen onze mogelijkheden ligt en voor zover het past in het ritme van de gebiedsprocessen. In de bestuurlijke regiegroepen (meest recente is medio maart) zijn we met elkaar in gesprek over de inhoudelijke doorontwikkeling en de gebiedsgerichte vertaling daarvan.

Op 26 februari 2024 heeft het Rijk de Ex ante analyse Nationaal Programma Landelijk Gebied gepubliceerd; [Ex ante analyse Nationaal Programma Landelijk Gebied: provinciale programma's en rijksmaatregelen | Rapport | Rijksoverheid.nl](#). Deze analyse is, net als het tussentijds beeld, onderdeel van de integrale beoordeling van de provinciale programma's landelijk gebied (PPLG's) en is een coproductie van het PBL, WUR, Deltares en het RIVM. De ex ante analyse is een waardevol document wat Rijk en provincies inzicht geeft in waar het beleidsproces verbetering en bijsturing nodig heeft. Wij ervaren de Ex ante analyse als een steun in de rug als het gaat om aandacht voor voldoende capaciteit, instrumenten en middelen om de uitvoering te laten slagen. Het rapport geeft duidelijke handvatten om samen met het Rijk op te pakken en mee aan de slag te gaan.

Bij de doorontwikkeling van het Voorontwerp naar het Ontwerp ZH-PLG leggen we de volgende accenten mede op basis van de adviezen van het Rijk;

Samenhang tussen en bijdrage van staand beleid aan doelbereik

Staan beleid dat relevant is voor de doelen van het ZH-PLG, is te verdelen in drie categorieën:

1. Uitvoeringsprogramma's met duidelijke scope-afspraken over doelen en budgetten. Voorbeelden zijn Natuur Netwerk Zuid-Holland en uitvoering geven aan klimaatafspraken zoals opgenomen in de Veenweidestrategie. Ook medeoverheden geven uitvoering aan staand beleid. De waterschappen voeren voorgenomen maatregelen voor de Kader Richtlijn Water uit. Het Rijk geeft bijvoorbeeld uitvoering aan het 7^e actieprogramma van de nitraatrichtlijn en heeft verantwoordelijkheden voor de generieke aanpak van NOx.
2. Beleid dat via inzet van (ruimtelijk) instrumentarium gerealiseerd wordt. Voorbeelden zijn bescherming van drinkwatergebieden, bescherming van weidevogelgebieden en vergunningverlening.
3. Beleid waarvoor wij voor de realisatie financiële middelen inzetten, kennis en expertise beschikbaar stellen. Voorbeelden zijn subsidies voor (agrarisch)natuurbeheer, financiering van projecten voor aanpak bodemdaling.

In het Ontwerp ZH-PLG gaan we nadrukkelijker in op de doelstellingen van staand beleid, wat we daarvoor doen en hoe dat bijdraagt aan het NPLG doelbereik. We brengen ook in beeld of en wat er aanvullend nodig is om deze doelstellingen te behalen. In de gebiedsprocessen gaan we hierover afspraken maken.

Concretisering van staand beleid en nieuw beleid

In het toetsbaar Voorontwerp zijn een aantal uitgangspunten opgenomen die nader geconcretiseerd moeten worden. Deze hebben met name betrekking op de (ruimtelijk) structurerende keuzes en de indicatieve verdeling van opgaven over de 16 deelgebieden van het ZH-PLG. Vanuit gebiedspartners

is er vraag naar meer duidelijkheid op deelgebiedsniveau waarmee gewerkt kan worden aan startbeslissingen en low-regret projecten.

Zoals in de Lange Termijn Agenda van het Omgevingsbeleid is aangegeven vinden hiervoor een aantal studies en uitwerkingen plaats, met betrokkenheid van gebiedspartners, ter onderbouwing van de keuzes die in het Ontwerp ZH-PLG worden opgenomen. Het betreft:

- Studie grondwaterstand van 40 cm tot 20 cm onder maaiveld veenweiden. Hierin wordt in beeld gebracht wat de impact is van een grondwaterstand tot 40-30-20 cm onder maaiveld op de zoetwatervraag- en beschikbaarheid, huidig en toekomstig grondgebruik en agrarisch verdienvermogen, wateroverlast en piekbergingscapaciteit, het regionale watersysteem, waterkwaliteit, broeikasgasemissies, bebouwing en infrastructuur, biodiversiteit en bodemdaling. De uitvraag voor deze studie is inhoudelijk tot stand gekomen na overleg tussen provincies Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland, waterschappen en het Rijk (en input vanuit bestuurlijke regieteam vitale veenweiden). De opdracht is inmiddels gegeven door PZH, waarbij Provincie Utrecht en Provincie Noord-Holland mee betalen en de Waterschappen kennis leveren.
- Het opstellen van een bod voor de natuurdoelen (Vogel- en Habitatrichtlijn, VHR). Dit bestaat uit:
  - Mogelijkheden uitbreiding boerenlandvogelareaal. In het ontwerp NPLG is voor Zuid-Holland richtinggevend aangegeven 13.900 ha boerenlandvogel (de natuurtypen “open grasland” voor weidevogels en “open akkerland” voor akkervogels) te realiseren om bij te dragen aan de 30% overbruggingsdoelstelling van Vogel en Habitat Richtlijn. In het Ontwerp ZH-PLG is het voornemen een richtinggevende verdeling van de opgave over de 16 deelgebieden op te nemen. Ter voorbereiding daarop zullen we de richtinggevende opgave met onze partners toetsen en in beeld brengen wat per deelgebied de haalbaarheid is en welke (financiële) instrumenten daarvoor nodig zijn.
  - Het inventariseren en definiëren van de groenblauwe dooradering (GBDA) van het landelijk gebied, exclusief de NNN. Dit vormt het uitgangspunt voor het bepalen van de opgave voor 2030, aangezien de doelstelling is geformuleerd als het overbruggen van de helft van het gat tussen het huidige percentage en 10% GBDA. In de definiëring wordt rekening gehouden met de landelijke definities, het landschap en de bijdrage aan de brede VHR doelen. Daarnaast is GBDA ook een middel om de KRW en klimaatdoelen te behalen.
  - De afronding van de NNN (Natuurpactopgave 2027) is al vaststaand beleid en in uitvoering, maar levert een grote bijdrage aan het halen van de VHR doelen. En vormt daarmee ook onderdeel van het VHR bod
  - De bijdrage van het bestaande NNN en Natura 2000-gebieden bovenop wat al is vastgelegd in beleid (het Natuurbeheerplan, respectievelijk de Natura 2000-beheerplannen). In het voorontwerp staat het uitgangspunt om binnen de begrenzing te prioriteren op natuur
- Overgangsgebieden. Inzet van het College van Gedeputeerde Staten is om in het Ontwerp ZH-PLG aan te kunnen geven voor welke van de N2000 gebieden het nader uitwerken van een overgangsgebied zinvol kan zijn als onderdeel van een brede gebiedsaanpak gericht op de doelen van water, klimaat en natuur. Daarmee wordt ook duidelijk voor welke gebieden overgangsgebieden niet zinvol zullen zijn.
- In het ontwerp NPLG is voor Zuid-Holland 1000 ha bosuitbreiding buiten het NNN als indicatief areaal opgenomen voor 2030. In het voorontwerp was een kleiner areaal opgenomen, namelijk dat er kansen zijn om in 2028 400 ha bos te realiseren en dat dit op lange termijn (tot 2050) uitgebreid kan worden tot 1.000-2.000 ha. Over dit gat gaat het College van Gedeputeerde

Staten nog in gesprek met het Rijk. Net als voor het boerenlandvogelareaal moeten we deze opgave met onze partners toetsen, in beeld brengen wat haalbaar is en welke financiële middelen nodig zijn. Dit in samenhang met de overgangsgebieden, Novex gebieden en Recreatie om de Stad (RODS) gebieden.

- Praktische haalbaarheid van de bedrijfs-KPI ammoniakreductie met een bandbreedte van 35-40 kg NH₃/ha. In het Voorontwerp ZH-PLG is aangegeven dat het College van Gedeputeerde Staten wil sturen op emissies. Met de agrarische sector wordt onderzocht wat de haalbaarheid is van de bedrijfs-KPI en wat een reëel tijdspad is voor implementatie.
- Kader Richtlijn Water 2027. We zetten in op versnellen en opschalen van de aanpak voor waterkwaliteit in agrarische gebieden waar de waterkwaliteit achterblijft. Dit gebeurt in aansluiting op al lopende gebiedsprocessen en de uitvoeringsafspraken die voortkomen uit de aanpak van Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Agrariërs worden gefaciliteerd om in samenwerking met de waterbeheerders tijdig stappen te zetten om overmatige uit- en afspoeling van nutriënten en/ of erf- en/ of perceelemissies van gewasbeschermingsmiddelen naar de sloot te reduceren.

Naast deze studies en uitwerkingen zullen we in het Ontwerp ZH-PLG ook aangeven op welke wijze wij bij kunnen dragen aan de landelijke methaan reductie opgave. Vooralnog is het Rijk aan zet om meer helderheid te geven over hoe zij deze doelstelling denkt te kunnen realiseren.

Stand van zaken voorbereiding low-regret pakket ZH-PLG

In 2023 is op basis van initiatieven vanuit gebiedspartners en provincie in het Voorontwerp ZH-PLG een selectie opgenomen van kansrijke low-regret projecten (op pagina 99). Met initiatiefnemers wordt gewerkt aan het concretiseren van de voorstellen zodat deze (gaan) voldoen aan de criteria die door het Rijk gesteld worden. Het Rijk heeft in november WEcR (Wageningen Economic Research) een beoordeling gevraagd van de op dat moment redelijk uitgewerkte projectvoorstellen. WEcR heeft de voorstellen van Zuid-Holland grotendeels positief beoordeeld. Het rapport van WEcR is via deze link te vinden: [Expertappreciatie van provinciale NPLG-maatregelen \(wur.nl\)](#). De minister heeft in haar brief over de financiering van eerste maatregelen in het kader van het NPLG aangegeven dat er voor Zuid-Holland indicatief 180 miljoen beschikbaar is voor een eerste pakket. De brief is via deze link te openen: [Kamerbrief over financiering van eerste maatregelen in het kader van het NPLG | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Voor 1 April 2024 dienen wij ons definitieve pakket in waarmee LNV tot een beoordeling en definitieve toekenning van middelen kan komen. In het definitieve pakket nemen we alle projectvoorstellen op die aan de LNV criteria voldoen. Het Rijk toetst vervolgens het pakket en komt op basis daarvan tot een definitieve verdeling van de beschikbare middelen over de provincies. Het kan dus betekenen dat er meer uitvoerbare projecten zijn dan er door het Rijk aan middelen beschikbaar gesteld wordt. Indien deze situatie zich voordoet komt het College van Gedeputeerde Staten met een voorstel hoe daarmee om te gaan.

Participatie

De doorontwikkeling van het Voorontwerp ZH-PLG wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met onze partners: gemeenten, waterschappen, land- en tuinbouworganisaties, terrein-beherende organisaties, vertegenwoordigers van andere economische en maatschappelijke sectoren en

individuele ondernemers. Deze partners maken ook deel uit van de gebiedsprocessen

Hiervoor is een participatiestrategie in ontwikkeling, met als doel alle relevante partijen zo goed mogelijk mee te nemen in het proces en te betrekken bij de keuzes die in het ZH-PLG gemaakt worden. Dit vraagt een continue wisselwerking tussen het provinciale niveau waar diverse beleidskeuzes gemaakt moeten worden en de gebiedsprocessen in de kern- en deelgebieden.

Participatie provincie-breed

Om de strategie goed te kunnen opstellen is aan een aantal betrokkenen gevraagd op welke wijze zij geïnformeerd willen worden en/of hun inbreng willen leveren. Mede op basis van de reacties is ervoor gekozen om zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande overlegstructuren in de 16 deelgebieden en bij de bestuurlijke regiegroepen¹ op kern- en deelgebiedsniveau. Voor de benodigde bestuurlijke afstemming rond het ontwerp ZH-PLG kunnen eventueel leden van de sectortafel Stikstof² worden gevraagd. Daarnaast wordt gedacht aan een ambtelijke klankbordgroep met gebiedspartners die adviseert bij het door-ontwikkelen van het Voorontwerp ZH-PLG.

Participatie rond voorbereiding startbeslissingen

In de deelgebieden werken we toe naar deelgebiedsprogramma's waarin de specifieke opgaven en de oplossingsrichtingen per gebied zijn uitgewerkt. In het Voorontwerp ZH-PLG is hiervoor een programmatische aanpak opgenomen waarbij we met gebiedspartners in fasen toewerken naar een steeds concretere invulling volgens de lijn: verkenning, planuitwerking en realisatie.

Het formele vertrekpunt voor een verkenning is de startbeslissing³. De voorbereiding hiervan is in de meeste deelgebieden gestart in nauwe samenwerking met de gebiedspartners. Voor een belangrijk deel vindt deze samenwerking plaats binnen de reguliere gebiedsprocessen. De hoeveelheid en complexiteit van de opgaven en thema's in de gebieden maakt dat het niet eenvoudig is oplossingsrichtingen te vinden die haalbaar en realistisch zijn. Dit vraagt om een top-down en bottom-up proces; een proces van dialoog en samenwerken tussen provincie en gebiedspartners en een lerende aanpak. Deze dialoog willen we voeren door samen met de gebiedspartners in de kern- en deelgebieden scenario's uit te werken. De manier waarop we dat doen ontwikkelen we samen met de gebiedspartners.

¹ Per kerngebied is er een bestuurlijke regiegroep met daarin de vertegenwoordigers van alle overheden, sectoren en belangenorganisaties in het betreffende gebied. De bestuurlijke regiegroepen komen gemiddeld 5 of 6 maal per jaar bijeen

² In de sectortafel stikstof zijn de bestuurders vanuit de verschillende overheden, sectoren en gebiedspartijen vertegenwoordigd die samenwerken aan de Zuid-Hollandse aanpak stikstof. In 2023 heeft een aantal leden van de sectortafel ook geadviseerd ten behoeve van het ZH-PLG

³ In een startbeslissing worden de specifieke opgaven voor een gebied beschreven, inclusief mogelijke oplossingsrichtingen en afspraken over de wijze waarop gebiedspartners hiermee aan de slag gaan. Een startbeslissing wordt in ieder geval voor ieder deelgebied vastgesteld.

In de beginfase van het proces is de complexiteit het grootst en wordt het gesprek vaak op een hoog abstractieniveau gevoerd. In de meeste gebieden zijn in die fase vooral de overheden, de landbouwvertegenwoordigers en de terrein-beherende organisaties aan zet. Naarmate het gesprek concreter wordt is het ook voor belangenorganisaties en individuele (agraris) ondernemers zinvol om aan te sluiten. Afhankelijk van het gebied kunnen ook andere partners een rol hebben, zoals drinkwaterbedrijven, wildbeheerders of de recreatiesector. De hier beschreven participatiestrategie op hoofdlijnen wordt per gebied nader uitgewerkt met de betrokken partners, zodat die optimaal aansluit bij de behoeften.

Verbinding met Omgevingsbeleid en ruimtelijke puzzel

De ZH-PLG opgaven kunnen niet los worden gezien van te maken keuzes voor energie, infrastructuur, wonen en werken. Deze keuzes krijgen uiteindelijk een plek in het Omgevingsbeleid. We trekken daarom samen op met de teams die werken aan het Omgevingsbeleid en de ruimtelijke puzzel om te borgen dat ook het integrale gesprek plaatsvindt. Het kerngebiedsniveau leent zich het beste om dit gesprek te voeren en de juiste richting mee te geven voor het opstellen van de startbeslissingen in de deelgebieden.

Huidige bestuurlijke planning

Het Ontwerp ZH-PLG 2024 is de versie die volgt op het toetsbaar Voorontwerp ZH-PLG van 1 juli 2023. Het Voorontwerp is halverwege 2023 ter toetsing aan het Rijk voorgelegd en niet door het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten vastgesteld. Het Ontwerp ZH-PLG 2024 zal wél vastgesteld moeten worden door zowel het College van Gedeputeerde Staten als Provinciale Staten. Het ZH-PLG wordt vastgesteld als een programma onder de Omgevingswet en maakt daarmee onderdeel uit van het ontwerp Omgevingsbeleid Herziening 2025 wat op zijn vroegst in december 2024 aan Provinciale Staten wordt aangeboden. Daarnaast is het goed mogelijk dat het Ontwerp ZH-PLG ook leidt tot aanpassingen in de Omgevingsvisie en eventueel de Omgevingsverordening, ook deze aanpassingen maken dan onderdeel uit van de Herziening 2025.

In aanloop naar december 2024 zijn meerdere momenten voorzien waarin u als Provinciale Staten inhoudelijk en procesmatig geïnformeerd wordt. Om u een indicatie te geven van de route naar december 2024 zijn diverse momenten in onderstaand overzicht opgenomen. Deze momenten zijn richtinggevend en 'niet in beton gegoten'. De bestuurlijke regiegroepen in de gebieden in maart zijn gepland, de andere momenten nog niet.

Het eerste moment in deze 'bestuurlijke planning ZH-PLG 2024' is deze updatebrief. Aan het begin van de Statencommissie Landelijk Gebied zal Gedeputeerde Van Leeuwen u middels een presentatie bijpraten over de laatste stand van zaken.

Om u inhoudelijk voldoende op de hoogte te brengen zullen naar verwachting een aantal technische sessies gehouden worden, volgen er één of meer updatebrieven en agenderen wij de concept versie van het Ontwerp ZH-PLG in de commissie Landelijk Gebied. De exacte momenten van de technische sessies worden later aan u voorgesteld, in afstemming met de commissiegriffier.

Handreiking voor opstellen gebiedsprogramma's

Bij het Ontwerp NPLG hoort een handreiking voor de gebiedsprogramma's. De handreiking van maart 2023 is bijgewerkt en is geheel in lijn gebracht met het Ontwerp NPLG wat via deze link te openen is: [Ontwerp-NPLG](#). Om de provincies te helpen bij het opstellen van hun Provinciale Programma's Landelijk Gebied, heeft het Rijk samen met betrokkenen deze handreiking opgesteld die helderheid biedt over de vereisten voor de vorm, inhoud en onderbouwing van deze gebiedsprogramma's. Naast vereisten bevat de handreiking tal van suggesties en praktische tips. De bijgewerkte versie van de handreiking vindt u hier: <https://www.onslevendlandschap.nl/actueel/nieuws/2024/02/07/handreiking-voor-opstellen-gebiedsprogrammas>

Moties

Met de hierboven genoemde participatiestrategie bieden wij in de gebiedsprocessen duidelijkheid over het proces en de doelstellingen en managen wij de verwachtingen van deelnemers, zoals u ook in motie 1196 ('Tempo én duidelijkheid gebiedsprocessen PPLG') van ons gevraagd heeft. Onderdeel van de gebiedsprocessen en zijn ook keukentafelgesprekken, waarin individueel met agrarisch ondernemers gesproken wordt over hun situatie en de kansen en bedreigingen die zij zien voor de toekomst van hun bedrijf en gebied in relatie tot de doelen van het ZH-PLG. Dit doen we gericht en waar nodig. Daarnaast zullen wij boeren stimuleren en ondersteunen om te verduurzamen, zoals u in motie 1204 ('Operatie vertrouwen herwinnen') van ons gevraagd heeft.

Vraag en Antwoord provinciale website

Gebiedspartners, grondeigenaren en ondernemers hebben bij verschillende gelegenheden laten weten dat zij behoefte hebben aan actuele informatie over de voortgang van de gebiedsprocessen. Ook is er behoefte aan een goede ondersteuning van agrarisch ondernemers die willen bijdragen aan verduurzaming, inclusief duidelijkheid over de beschikbare regelingen waarvan zij gebruik kunnen maken. Tijdens de commissie Landelijk Gebied op 1 november 2023 heeft gedeputeerde Van Leeuwen de toezegging gedaan om een Vraag & Antwoord-pagina over het ZH-PLG toe te voegen aan de provinciale website. Een eerste versie van deze pagina staat inmiddels online en is te bereiken via [de hoofdpagina van het ZH-PLG](#). Op basis van circa 15 vragen en de bijbehorende antwoorden wordt informatie gedeeld over aanleiding en doelen van het ZH-PLG, de stand van zaken van de

gebiedsprocessen en de concrete projecten, en verwijzingen naar beleidskaders en beschikbare regelingen. De pagina wordt regelmatig bijgewerkt, waarbij we inspelen op actualiteiten en eventuele aanvullende vragen van partners. Op de pagina staat ook het mailadres van het ZH-PLG genoemd zodat bezoekers ook hun nog niet beantwoorde vragen kunnen stellen. Op basis van bezoekersaantallen en reacties via het genoemde mailadres worden gebruik en ontvangst van de pagina gemonitord.

Tot slot

Zoals u bovenstaand heeft kunnen lezen zijn wij volop aan de slag met de transitie van het landelijk gebied van Zuid-Holland in samenwerking met onze gebiedspartners. Wij werken aan natuurherstel, verbetering van de waterkwaliteit, een klimaatbestendige en water-robuuste inrichting en vermindering van broeikasgassen en stikstof. Dit staat echter niet op zichzelf en kan niet worden bereikt zonder te werken aan een toekomstbestendige, duurzame, circulaire land- en tuinbouwsector waarin een goede boterham verdiend kan worden. Deze opgaven verbinden wij met thema's als voedselvoorziening en een land- en tuinbouwsector die ook kansen biedt voor werkgelegenheid en die zorgt voor behoud van sociale samenhang in stads- en dorpskernen buiten de grote steden. We gaan hiervoor uit van een meerjarig programma dat duurt tot in elk geval 2035. Tegelijkertijd werken we met deze inzet aan de internationale doelen op het vlak van natuur, water en klimaat.

Een nieuwe balans in ons landelijk gebied bereiken kunnen wij niet alleen met onze gebiedspartners. Het Rijk is ook nodig en nu aan zet om invulling te geven aan Rijksbeleid, instrumentarium, generieke maatregelen en financiële middelen. Wij zijn en blijven daarom volop in gesprek met het Rijk ook tijdens deze demissionaire Kabinetsperiode.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

drs. J. Smit